

Izhaja
vsakega 15. v
meseču.

Naročnina do
konca leta 1928
20 Din.

Številka pošto-
čkovnega urada
Ljubljana 12.592.

Nova Samouprava

Glasiló gospodarstva, prosvete in politike.

Uredništvo
in upravníštvo:
Kočevje št. 18.

Telefon šte. 5.

Oglasi:
mali beseda 2 Din,
sicer po dogovoru.
V uredniškem delu
vrstica Din 10.—

Vsebina: Strelí v Narodni skupščini in naše edinstvo. — Vprašanje kočevskih Slovencev.

Strelí v Nar. skupščini in naše edinstvo.

Kočevje, julija 1928.

V prvih popoldanskih urah dne 20. junija se je raznesla kot blisk po Sloveniji grozovita novica: da je član kluba poslancev NRS ob pol dvanajstih ustrelil v Narodni skupščini voditelja Hrvatov Stepana Radića, ki da se bori s smrtjo, Pavla Radića in Dr. Basaričeka takoj do smrti, Dr. Pernarja smrtno nevarno in še nekega, o katerega stanju se pa ni vedelo povedati nič konkretnega.

Zadrhtela so naša srca. Začutili smo instinktivno, da so ti strelí bili sicer namenjeni voditeljem Hrvatov, da pa so pogodili predvsem narodno edinstvo, skupno našo državo v njenih temeljih. Res je ustvarjeno narodno edinstvo na zunaj, v formi skupne države z eno ustavo in centralnim vodstvom. Toda zunanja oblika še ne odločuje; ona je ustvarila le en bistven predpogoj, da se tri različna plemena Jugoslovenov z jako različno zgodovinsko preteklostjo in torej tudi različno mentaliteto in psiho na podlagi skupnega državnega sožitja, spoznavanja, mešanja in vzgoje stopnjema in potom razvoja zlijejo v eno nacijo, v eno skupno psiho in mentaliteto. Predpogoj tega zlitja treh plemen v enoten tip, ki bi dal državi šele pravo pristno vsebino, pa je nemoten notranji proces v tej smeri. Sedem let so se principijelno protivili temu procesu Hrvatje; čez sedem let pa so prekoračali Savo pri Beogradu baš pod vodstvom Stepana Radića in njegove rodbine in to brezpogojno, brez zahteve kakšne posebne garancije v ustavi za se, zaupajoč v bratstvo s Srbi in priznavajoč izrecno Vidovdansko ustavo, ki daje vodstvo vseh treh plemen faktično Beogradu, torej Srbom. To je bila bratska poteza, ki je zamogla biti honorirana od Srbijancev samo s kavalirštvom nasproti bratu Hrvat. Ko se je to zgodilo, so slovenski SLSarji rogovili po Sloveniji še z republikanstvom in streljali proti Beogradu in narodnemu edinstvu po shodih in v časopisju z najtežjimi kanoni. Vsled kapitulacije Hrvatov pa so morali tudi oni položiti orožje. In s tem trenutkom je bil ustvarjen predpogoj in podlaga za gori navedeni psihični notranji razvoj, ki naj iz vseh treh plemen vstvari potom mirnega razvoja in sožitja, potom medsebojne vsestranske penetracije enoten nacionalni tip.

Ta proces potrebuje časa: eno do dve generaciji mirnega notranjega razvoja. Prav nič več. Ker sorodnost vseh treh plemen je velika. Večja nego med Prusom in Bavarcem, Lombardijcem in Neapolitancem, severnim in južnim Francozom, Anglosasom in Škotom itd., ki pa vsi tvorijo enotne

nacije s skupno psiho. Toda predpostavlja se nekaj: miren razvoj in možnost voditeljem, to je predvsem intelligence vseh treh plemen, da delujejo za ta cilj pozitivno, zlasti tudi z državno pomočjo. Podčrtujemo: intelligence vseh treh plemen. To absolutno zahteva različna preteklost in pa tehnika za bodočnost, da v razvoju ni vrzeli, zlasti pa da ni medsebojnega nezaupanja ali celo izkoriščanja. Zahteva torej sorazmerno enak položaj vseh treh plemen na vodstvu državnih poslov.

Čim se je torej na podlagi dane ustave doseglo soglasje vseh treh plemen, je bila velika politična pogreška na bodočnosti in razvoju, da se je hotelo vladati z mehanično, slučajno večino v skupščini in ne s psihično večino ob udeležbi vseh treh plemen. S tem se je avtomatično potlačilo skupno psiho, ker neupoštevani bistveni del celote se je čutil zapostavljenega in soglasje za skupno psiho, za skupni razvoj k enemu tipu je bilo s tem uničeno. Smo pač mlada država, sestavljena iz narodnih delov različne preteklosti in psihe, ne pa še zapadnoevropska država, kjer enotna psiha in enoten tip že obstoji.

Tako potlačeni Hrvatje so seveda v parlamentu revoltirali, ker so imeli občutek, da so ravnali leta 1925 prenaivno, da so nasedli. Žalibog se tega njih razočaranja na srbski strani ni razumelo in se jim je še celo pretilo s fizičnim obračunom. Ko pa so od člana največje srbijske stranke padli na voditelje tako razočaranih Hrvatov še morilni strelí, je bilo za onega, ki pozna psiho Hrvatov, pa tudi Slovencev — zadržanje kluba SLS v Beogradu naj nikogar ne varal — jasno, da so ti strelí pogodili pred vsem državo, narodno edinstvo in vsi, ki to svojo državo bolj ljubimo kot samega sebe, smo zadržali ob misli, kaj bo, ako tudi Stepan Radić izdihne... Požara na Hrvatskem ne bi bil v tem slučaju nihče preprečil — a preko Snežnika in Jadrana se reži pohlepna fašistična sfiga...

Usoda nam je bila mila: Stepan Radić je ostal pri življenju. In nad vsem zaslepljenim partizanstvom zmaguje le zdrava državna misel: ohranitev in gojitev tudi psihičnega edinstva.

V ta namen pa je absolutno potrebno, da se vsi zdravi predlogi Hrvatov kavalirsko sprejmejo. Dr. S.

Vprašanje kočevskih Slovencev.

(Ob prilíki občinskih volitev v Kočevju, pri katerih so bili Slovenci zdecimirani, nemški nacionalci so pa navzlic le tretjini nemških volilcev dobili polovico mandator ter s pomočjo klerikalcev mestno občino v svoje roke. S tem je padla

zadnja in najvažnejša narodno mešana občina v okraju v nemško-nacionalne roke.)

Na kočevski zemlji — 18 občin s Kočevjem kot središčem —, ki je bila prvotno seveda slovenska, pred 500 leti pa kolonizirana s kakih 300 nemškimi družinami, je danes Slovenec kolonist, priseljenec. V mesto Kočevje jih je že pred vojno vlekla industrija — Trboveljska, A. Kajfež —, v okolico pa cenení gruntje. To slovensko naseljevanje izkazuje še danes od 20—50% Slovencev po okoliških kmetskih občinah, v mestu Kočevje pa 67%, torej dvetretjinsko slovensko večino.

Slovenec samec, ki se je pred vojno naselil na Kočevskem, je dobil običajno v dar Kočevarko. S tem hipom je bil narodno izgubljen s svojimi otroci vred. Kdor pa je prišel z ženo Slovenko, se je on običajno narodno držal, toda otroci so se že prilagodili kočevskimi okolici; drugi rod je bil že nemškega mišljenja. Vzrok: šola in nemška društva ter vsako pomanjkanje vezi med Slovenci.

Vsled zaposlenja pri industriji je število predvojnih Slovencev v Kočevju naraslo na 40%. Par slučajno v Kočevje došlih slovenskih uradnikov jih je jelo organizirati; medtem sta tudi dve hiši v mestu prešle v slovenske roke, tri lepe nove so se pa sezidale (A. Kajfež, Josip Beljan, Uršula Nosan). S pomočjo teh in pa delavcev tvrdke A. Kajfež se je l. 1908 ustanovil Sokol v Kočevju. Dasi je bilo nad 100 slovenskih otrok, je zahteva po slovenski šoli vsled pritiska Trboveljske propadla. Ustanovila se je Posojilnica in prva slovenska trgovina; vsled menjave inteligenčnega vodstva tudi to ni uspelo. Ostala je edinole tvrdka A. Kajfež; od zaslúška pri njej so nastajale slovenske družine v Kočevju, delavske in polagoma tudi meščanske.

Prišel je prevrat. Večina nemško-nacionalnih agentov in nemško mislečega uradništva je optirala za Avstrijo ter se izselila. Prišlo je slovensko uradništvo, a tudi slovensko delavstvo pri Trboveljski je sedaj v lastni državi prišlo do svobodne politične sape. Dosedanja slovenska manjšina v mestu je poskočila v dvetretjinsko večino. Vsled tega je prešla občina v slovenske roke; narodni socijalec + Viktor Medved in Ivan Novak sta bila prva župana po prevratu.

Medtem so se nemško-nacionalni voditelji jeli zbirati in organizirati. Pri skupščinskih volitvah l. 1923 so zavrnili slovenske stranke ter se odločili za radikale. Mislili so, da bodo s pomočjo Srbov gojili svojo nemško-nacionalno pšenico proti Slovincem. V tem pričakovanju niso dosegli uspehov; radikalna stranka je bila pač za gospodarski in kulturni napredek okraja, ni pa hotela podpirati nemško-nacionalne politike proti Slovincem.

Pri tem razočaranju se je približal nemško-nacionalnim voditeljem klerikalni poslanec kaplan Karl Škulj iz Dolenjevasi pri Ribnici. Pri obilici klerikalnih kroglic v drugih srezih je bil njegov mandat stalno nesiguren.

S 1700 kočevarskimi kroglicami bi si ga pa osigural. Po kočevskih kaplanih in dekanu je sondiral teren. Ker je kočevskih rodbin sorazmerno jako malo, ki bi ne bile mešane s Slovenci, so zahtevali nemški nacijaonci predvsem odpravo poprevratne naredbе, da morajo otroci iz mešanih zakonov v šolo z državnim, to je slovenskim učnim jezikom. Škulj je seveda to obljubil. Ker so Slovenci vsled večine v občini dobili vpliv tudi na Mestno hranilnico, so zahtevali nemški nacijaonci ustanovitev lastnega denarnega zavoda, v katerem bi bili sami gospodarji. Tudi to se jim je obljubilo, ne pomislivši, da slovensko-kočevska industrija počiva glavno na malih vlagateljih pri Mestni in pri Merkantilni. Naskoro nato se je sklenil in podpisal pakt med SLS in voditelji kočevarskih nemških nacijaoncev, glasom katerega ustanove nemški nacijaonci posebno stranko „Bauernpartaj“ v okraju, v katere vodstvo vstopijo vsi duhovniki na Kočevskem, ki prevzamejo tudi desetdnevnik „Gottscheer Zeitung“ kot svoje glasilo. SLS bo podpirala Bauernpartaj kot svojo stranko v vseh lokalnih, občinskih, okrajnih in oblastnih vprašanjih, Bauernpartaj bo pa zato dala svoje kroglice pri skupščinskih volitvah kandidatu SLS.

Za skupščinske kroglice so bili torej od strani SLS izročeni kočevski Slovenci zopet nemško-nacijaonalni večini v okraju.

Šlo se je takoj na delo. Najprej se je ustanovil nemško-nacijaonalni denarni zavod, rafajznovko, ki je pristopila k centrali SLS, Zadrudni Zvezi. Da si pridobi vloge, je začela silno gonjo proti Mestni in Merkantilni, v katerih obeh zavodih so sedeli istočasno zaupniki Bauernpartaj v vodstvu in imeli s tem vpogled v stanje slovensko-kočevske industrije. Upeh je znan: run na Mestno, run na Merkantilno in zmanjkanje likvidnih plačilnih sredstev pri tej industriji s poravnavo pod vodstvom Zadrudne gospodarske banke, ki je pa pahnila to industrijo po želji nemško-nacijaonalnih Kočevarjev prav po nepotrebnem v konkurz.

S tem je doživelo kočevsko slovenstvo gospodarski polom — odlomila se je veja, na kateri je gospodarsko in nacijaonalno razvojno sedelo.

Še popreje je Oblastni odbor v zvezi s klerikalnimi cestnimi odborniki poskrbel, da je prišel Okrajni cestni odbor v roke zanesljivega bauernpartajlovskega predsednika. Prišedši v vlado, je SLS poskrbela, da se je odpravila naredba, da morajo otroci iz mešanih zakonov v šole z državnim učnim jezikom. S tem se je na en mah deset slovenskih šol spremenilo v nemške, ker so vsi mešanci pod pritiskom okolice in bauernpartajlovskega vodstva prepisali takoj svoje otroke v nemške šole. Isto so storili odvisni slovenski stariši, tako da danes, enako kot pred prevratom, obiskujejo otroci slovenskih starišev nemške ljudske šole pod vodstvom še preostalih sūdmarskovskih učnih moči, ki jih je tudi SLS spravila v okraj nazaj...

Torej staro poučevanje slovenske dece na celi črti.

Posl. Škulj pa je obljubil spraviti tudi mestno občino kočevsko z Mestno hranilnico in Premožensko Upravo nazaj v nemške nacijaonalne roke. To tembolj, ker je l. 1924 v hudem boju z nemškimi nacijaonalci izvoljeni slovenski župan Dr. Sajovic nastopal v srezu kot njegov skupščinski protikandidat ter zorganiziral NRS po vseh pomembnejših občinah. Funkcijska doba tega odbora je potekla oktobra 1927. Pri agitaciji za volitve, razpisane na 30. oktobra 1927, se je pokazalo, da nemški nacijaonci in SLS nimajo večine, pač pa da ni izključeno, da dobi dosedanji župan Dr. Sajovic večino i nad Nemci, klerikalci in demokrati. Vsled tega so napravili dobro taktično potezo: ponudili so župansko čast podpredsedniku SDS, ki je proti sklepu odbora SDS na to ponudbo kot sam precej navivno v svojem letaku pripoveduje, rekel samo „Ja“. S tem je nastal razdor v narodnih in naprednih vrstah kočevskih Slovencev. Vendar je Dr. Sajovicu manjkalo samo 29 glasov do absolutne večine nad vsemi in le šest glasov do 12 mandatov. Ker pa se je medtem izkazalo, da so nemški nacijaonci, ki so dobili devet mandatov, falzificirali podpise na svoji kandidadni listi, je bila vložena pritožba proti tej listi, s pričakovanjem, da jo bo Veliki župan razveljavil po zakonu ter dodelil njene mandate v sorazmerju glasov ostalim veljavnim listam. Veliki župan Dr. Vodopivec pa tega ni storil, ampak je porabil priliko in razveljavil vse liste in volitve, češ, če bi ne bilo tega falzifikata, bi bile volitve drugače izpadle! Tako so bili Bauernpartajlovci za svoj falzifikat podprti in skoro bi rekel nagrajeni od Velikega župana Dr. Vodopivca, mesto kaznovani kot predpisuje volilni red. Obenem je na zahtevo Bauernpartajlovcev razpustil tudi Upravni Odbor Mestne hranilnice in razpisale so se tudi volitve v Premožensko Upravo, dasi niti rekurz proti zadnjim volitvam ni bil rešen. Vse to je s pomočjo SLS prešlo v nemško nacijaonalne roke in ko se je napovedal še konkurz

A. Kajfež, so se razpisale ponovno občinske volitve za mestno občino kočevsko.

Pri teh volitvah so se čutili SLS in Bauernpartaj že toliko trdne, da niso več rabili taktičnih potez s podpredsednikom SDS. Od tega stališča jih tudi tajnik SDS z vsemi svojimi umetnostmi ni mogel premakniti. Bauernpartaj je obdržala število glasov 208, toda vsled manjše udeležbe Slovencev je dobila to pot mesto devet že deset mandatov, SLS pa mesto tri štiri. S tem je bila absolutna večina teh dveh strank podana. Pridružil se jima je še Pavliček z Jonkejem od takozvane Obrtne liste. SLS je posodila nato Nemcem za župana nikomur nevarnega svojega moža dobrodušnega Ivana Lončarja, financarja v pokoju, v starešinstvo pa nekega delavca, tako da je od sedem mož — župan s starešinstvom — ki vodijo občino, pet nemških nacijaoncev in dva politično in osebnostno brezpomembna Slovence, ki kot taka le figurirata, dočim so pravi gospodarji nemški nacijaonci.

Gospodarskemu in prosvetnemu neuspehu kočevskih narodnih Slovencev se je vsled partizanske politike in osebnosti nekaterih Slovencev pridružil še politični. Ležimo takorekoč strti na tleh. Prav nič boljše kot pred vojno.

Vendar ne obupujemo. Začeli bomo znova. In prav nič ne dvomimo: bodočnost je naša.

Slovensko narodno zavedno časopisje pa prosino le eno: ne nasedati osebnim intrigantom in različnim prodancem.

Listnica uredništva.

Ostalo obilno gradivo v prihodnji številki.

Izdajatelj in urednik: Ferdo Jonke, Kočevje.
Tiskarna J. Pavliček, Kočevje.

Posojila

v poljubni višini od 8—11% na menice in posestva. Izpeljana v 8 do 14 dneh, eventuelno tudi v 24 urah. Naslov povē iz prijaznosti upravništvo tega lista.

ZOBNI ATELJE BORIS BAN, Kočevje

vis à vis župne cerkve, hiša tvrdke Peter Petsche
izvršuje solidno in zanesljivo vsa v zobotehnično stroko spadajoča dela. — Vsak delavnik od 8. do 12. in od 2. in 5. ure, ob nedeljah od 8. do 12. ure.

Zlate, srebrne, porcelanaste in cementne plombe, zlate mostičke in krone, umetno zobovje, čiščenje zob, pritrjevanje, obnova.

CENE IN DELO BREZ KONKURENCE!

5% Mestna hranilnica v Kočevju

Uradni prostori so v Gradu Trg Kralja Petra Osvoboditelja.

Uradni dnevi vsak dan od 8. do 11. ure dopoldne in ob sejnih od 8. do 12. ure dopoldne.

Stanje vlog dne 31. dec. 1927:
Din 17.171.669 18

Obrestna mera za hranilne vloge (brez odbitka rentnega davka) 5%.
Obrestna mera za hipoteke 8%.
Obrestna mera za menice 12%.

Zadrudna gospodarska banka d. d., Ljubljana

podružnica KOČEVJE, Ljubljanska cesta.

Centrala Ljubljana.

Delniška glavnica in rezerve: nad 16.000.000 Din.

Vloge: nad 250.000.000 Din.

Promet: nad 11.000.000.000 Din.

Nakup in prodaja valut in deviz po dnevnem kurzu.

Nakazila v tu- in inozemstvo najhitreje in najceneje.

Vloge na tekoči račun in na hranilne knjižice proti ugodnemu obrestovanju.

Podružnice: Celje, Djakovo, Kočevje, Kranj, Maribor, Novisad, Sombor, Split, Sibenik.

Ekspozitura: Bled.

Menični eskont. Lombardiranje vrednostnih papirjev.

Kulantna provedba vseh bančnih poslov.